

Наукові перспективи
Видавнича група

ISSN (print) 2708-7530

DOI: 10.52058/2708-7530-2024-4(46)

НАУКОВІ ПЕРСПЕКТИВИ

СЕРІЯ: "ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ", СЕРІЯ: "ПРАВО",
СЕРІЯ: "ЕКОНОМІКА", СЕРІЯ: "ПЕДАГОГІКА",
СЕРІЯ: "ПСИХОЛОГІЯ", СЕРІЯ: "МЕДИЦИНА"

Миру нашій Україні

Випуск 4(46)

2024

Всеукраїнська Асамблея докторів наук з державного управління

Асоціація науковців України

у рамках роботи Видавничої групи «Наукові перспективи»

Наукові перспективи

*(Серія «Державне управління», Серія «Право», Серія «Економіка»,
Серія «Медицина», Серія «Педагогіка», Серія «Психологія»)*

Випуск № 4(46) 2024

Київ–2024

Ukrainian Assembly of Doctors of Sciences in Public Administration

Association of Scientists of Ukraine

within the work of the Publishing Group "Scientific Perspectives"

Scientific Perspectives

*(Series "Public Administration", Series "Law", Series "Economics",
Series "Medicine", Series "Pedagogy", Series "Psychology")*

Issue № 4(46) 2024

Kiev – 2024

ISSN (print) 2708-7530

DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-4\(46\)](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-4(46))

Наукові перспективи: журнал. 2024. № 4(46) 2024. С.1512

*Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 24.09.2020 р.
№ 1188 журналу присвоєно категорію "Б" із галузей науки:
державне управління, право та економіка*

*Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 27.09.2021
№ 1017 журналу присвоєно категорію "Б" із психології*

Рекомендовано до друку Президією Всеукраїнської Асамблеї докторів наук з державного управління (Рішення від 26.04.2024, № 9/4-24)

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Серія КВ № 24436-14376Р від 09.06.2020 р.

Журнал видається за підтримки Міжнародного економічного інституту (Есеніце, Чехія) та
КНП "Клінічна лікарня №15 Подільського району м.Києва"

Журнал заснований з метою розвитку вітчизняного наукового потенціалу та реалізації кращих традицій науки в Україні та за кордоном. Журнал висвітлює історію, теорію, механізми формування та функціонування, а, також, інноваційні питання розвитку державного управління, права, економіки, психології, педагогіки та медицини. Видання розраховано на дослідників, викладачів вищих навчальних закладів, аспірантів, магістрів, фахівців-практиків.

Наукове видання включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), міжнародної пошукової системи Google Scholar та до міжнародної наукометричної бази даних Research Bible.

Головний редактор:

Жукова Ірина Віталіївна

кандидат наук з державного управління, доцент, директор Видавничої групи «Наукові перспективи», директор Всеукраїнської асамблеї докторів наук з державного управління, Лауреат премії Президента України для молодих вчених, Лауреат премії Верховної Ради України молодим ученим, Лауреат премії імені Івана Франка у галузі інформаційної діяльності, Лауреат Всеукраїнської премії «Інновація в освіті — 2018», м. Київ, Україна

Заступники Головного редактора:

Янчук Артем Олександрович — доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України, Заступник керівника Апарата Верховної Ради України (Київ, Україна);

Непомнящий Олександр Михайлович — доктор наук з державного управління, кандидат економічних наук, професор, Дійсний член Академії будівництва України, професор кафедри архітектури і просторового планування Національного авіаційного університету (Київ, Україна). Заслужений будівельник України, Почесний працівник будівництва та архітектури, державний службовець 3 рангу (Київ, Україна);

Дацій Олександр Іванович — доктор економічних наук, професор, Заслужений працівник освіти України, завідувач кафедри фінансів, банківської та страхової справи Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна);

Помиткіна Любов Віталіївна — доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна);

Сіданіч Ірина Леонідівна — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, адміністрування і спеціальної освіти Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» (Київ, Україна);

Макаренко Олександр Миколайович — доктор медичних наук, професор, академік Міжнародної академії освіти та науки, професор кафедри загальномедичних дисциплін Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна).

Редакційна колегія:

Романенко Євген Олександрович — доктор наук з державного управління, професор, Заслужений юрист України, полковник Генерального штабу Збройних сил України, президент громадської наукової організації «Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління» (Київ, Україна);

Арошидзе Паата — доктор економічних наук, професор, Асоційований професор Державного університету імені Шота Руставелі (Грузія);

Ахметова Лайла Сейсембековна — доктор історичних наук, професор політології, професор кафедри ЮНЕСКО, міжнародної журналістики і медіа в суспільстві факультету журналістики Казахського Національного університету (КазНУ) ім. аль-Фарабі (Казахстан) ;

Бахов Іван Степанович — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри іноземної філології та перекладу Міжрегіональної Академії управління персоналом (Київ, Україна) ;

Балахтар Катерина Сергіївна — здобувач ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 053. Психологія, старший викладач кафедри іноземних мов в Національному університеті ім. О. О. Богомольця (Київ, Україна);

Бурик Зорiana Михайлівна — доктор наук з державного управління, старший викладач кафедри регіонального управління та місцевого самоврядування Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (Львів, Україна) ;

Вашека Тетяна Володимирівна - кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна) ;

Вовк Вікторія Миколаївна - кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки Державного університету ім. Станіслава Сташіца в Пілі (м. Піла, Польща) ;

Вдовіна Олена Олександрівна — кандидат наук з соціальних комунікацій, доцент кафедри українознавства, культури та документознавства Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Полтава, Україна);

Гбур Зоряна Володимирівна — доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри управління охороною здоров'я та публічного адміністрування Національного університету охорони здоров'я України імені П.Л.Шупика (Київ, Україна) ;

Долгова Олена Миколаївна — кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна);

Гвожджевiч Сильвія — кандидат наук, кафедра адміністрації та національної безпеки Державної професійної вищої школи ім. Якуба з Парадижу в Гожуві-Великопольському (Польща);

Головач Наталія Василівна — кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри управління персоналом та економіки праці Міжрегіональної Академії управління персоналом (Київ, Україна) ;

Гудзенко Ганна Володимирівна — кандидат медичних наук, асистент кафедри неврології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця (Київ, Україна);

Гуменникова Тамара Рудольфівна — доктор педагогічних наук, професор, директор Придунайської філії Міжрегіональної Академії управління персоналом (Київ, Україна) ;

Гечбаїя Бадрі Нодаровiч — доктор економічних наук, професор, Асоційований професор Батумського державного університету ім. Шота Руставелі (Грузія);

Дегтяр Андрій Олегович — доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічного управління та підприємництва Національного аерокосмічного університету імені М.С. Жуковського, Заслужений діяч науки і техніки України (Харків, Україна) ;

Дегтяр Олег Андрійович — доктор наук з державного управління, доцент, доцент кафедри менеджменту і адміністрування Харківського національного університету міського господарства ім. О. М. Бекетова (Харків, Україна) ;

Журавльова Лариса Петрівна — доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології Поліського національного університету (Житомир, Україна) ;

Ічанська Олена Михайлівна - кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна);

Кайдашев Роман Петрович — доктор юридичних наук, професор, професор кафедри адміністративного, фінансового та банківського права Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна) ;

Кобець Дмитро Леонтійович - кандидат економічних наук (доктор філософії), доцент Хмельницького національного університету, доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування (м. Хмельницький, Україна) ;

Коляденко Ніна Володимирівна — доктор медичних наук, доцент, завідувач кафедри медичної психології Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна) ;

Кошова Світлана Петрівна — кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри управління охорони здоров'я Національної медичної академії післядипломної освіти імені П. Л. Шупика (Київ, Україна) ;

Лігоцький Анатолій Олексійович — доктор педагогічних наук, професор (Київ, Україна) ;

Лич (Назарук) Оксана Миколаївна — доктор психологічних наук, доцент, член-кореспондент української академії акмеології, член громадської спілки «Національна психологічна асоціація», доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна);

Мальцев Дмитро Валерійович — кандидат медичних наук, завідувач лабораторії імунології і молекулярної біології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця (Київ, Україна) ;

Мельник Володимир Степанович — доктор медичних наук, професор кафедри неврології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця, декан медичного факультету №1 (Київ, Україна);

Мідельський Сергій Людвигович — професор, Академік, Президент Регіональної Академії Менеджменту (Казахстан);
Міхальський Томаш — доктор наук, доцент кафедри географії регіонального розвитку Гданського університету (Польща);

Мовмига Наталія Євгенівна - кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри безпеки праці та навколишнього середовища Національного Технічного Університету «Харківський Політехнічний Інститут» (Харків, Україна);

Мотренко Тимофій Валентинович — доктор філософських наук, професор, професор кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом, Академік Національної академії педагогічних наук України (Київ, Україна) ;

Нікульчев Микола Олександрович — доктор богословських наук, кандидат філософських наук, професор, доцент кафедри історії та права ДВНЗ «Донецький національний технічний університет» (Покровськ, Донецька область, Україна);

Недбалек Карел — доктор філософії (PhD) в галузі права, доцент, професор Європейського професійного докторату, МВА, адвокат (Чехія) ;

Новак-Каляєва Лариса Миколаївна — доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри державного управління Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (Львів, Україна) ;

Носирев Олександр Олександрович — кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри туризму і готельно-ресторанного бізнесу Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (Харків, Україна) ;

Орел Марія Григорівна — доктор наук з державного управління, професор кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом (Київ, Україна) ;

Павлов Костянтин Володимирович — доктор економічних наук, професор, професор кафедри аналітичної економіки та природокористування Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (Київ, Україна);

Пархоменко-Куцєвіл Оксана Ігорівна — доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом (Київ, Україна) ;

Перестюк Інга Миколаївна — кандидат наук з державного управління, доцент кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом (Київ, Україна) ;

Помиткін Едуард Олександрович — доктор психологічних наук, професор, провідний науковий співробітник Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України (Київ, Україна);

П'янківська Людмила Володимирівна — кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії психологічного забезпечення, Державний науково-дослідний інститут МВС України (Київ, Україна);

Радзіховська Наталія Станіславівна — кандидат медичних наук, лікар вищої категорії, завідувач відділенням неврології КНП "Клінічна лікарня №15 Подільського району м. Києва", асистент кафедри неврології НМУ імені О.О. Богомольця (Київ, Україна) ;

Савенко Олена Анатоліївна - кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту і права Дніпровського державного аграрно-економічного університету, членкиня громадської наукової організації "Фінансово-економічна наукова рада" (Київ, Україна) ;

Ситник Григорій Петрович — доктор наук з державного управління, кандидат технічних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, професор кафедри державного управління Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ, Україна) ;

Стовба Тетяна Анатоліївна — кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та морського права Херсонської державної морської академії (Херсон, Україна);

Тимошенко Наталія Юрївна — кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародної економіки Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (м. Київ, Україна);

Титко Анна Василівна — кандидат юридичних наук, провідний науковий співробітник Національної академії внутрішніх справ (Київ, Україна) ;

Турчинова Ганна Володимирівна — кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету природничо-географічної освіти та екології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ, Україна) ;

Хохліна Олена Петрівна — доктор психологічних наук, професор, професор кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна) ;

Цимбалюк Руслан Степанович — кандидат медичних наук, доцент кафедри загальної хірургії № 1 Національного медичного університету імені О.О. Богомольця, декан медичного факультету №2 (Київ, Україна) ;

Чернуха Надія Миколаївна — доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної реабілітації та соціальної педагогіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ, Україна) ;

Шаповалова Алла Миколаївна - кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри філософії та історії Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського (Київ, Україна) ;

Якимчук Аліна Юрївна — доктор економічних наук, професор, професор кафедри державного управління, документознавства та інформаційної діяльності Національного університету водного господарства та природокористування (Рівне, Україна) ;

Яковицька Лада Савелівна — доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна).

Статті розміщені в авторській редакції. Відповідальність за зміст та орфографію поданих матеріалів несуть автори.

© автори статей, 2024

© Всеукраїнська Асамблея докторів наук з державного управління, 2024

© Асоціація науковців України, 2024

© Видавнича група «Наукові перспективи», 2024

ЗМІСТ

СЕРІЯ «Державне управління»

Карпенко Л.М., Izha М.М., Glasenko O.I., Kotomin V.G. <i>INVESTMENT PROJECTION OF TERRITORIAL DEVELOPMENT IN THE COORDINATES OF THE MACROECONOMIC STABILIZATION POLICY</i>	18
Безродній Ю.О. <i>РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ НА ЗАСАДАХ ПРОЕКТНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ЯК ОБ'ЄКТ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ</i>	34
Бойко А.О. <i>ОСОБЛИВОСТІ МЕХАНІЗМІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ</i>	47
Василенко Н.В., Радиш Я.Ф. <i>СУТНІСТЬ І ПРИРОДА КОНФЛІКТІВ НА ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ</i>	58
Весоловська М.К., Карковська В.Я. <i>МОДЕЛЬ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ МІЖ ЕМОЦІЙНИМ ІНТЕЛЕКТОМ ТА ПРОДУКТИВНІСТЮ ПРАЦІВНИКІВ В ОРГАНІЗАЦІЙНОМУ КОНТЕКСТІ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ</i>	65
Гавриченко Д.Г., Штиршов О.М. <i>ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН ЩОДО ФУНКЦІОНУВАННЯ МОДЕЛЕЙ ФІНАНСУВАННЯ СИСТЕМ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ТА ПРАКТИЧНОГО ВПРОВАДЖЕННЯ МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ</i>	75
Галунець Н.І., Ключник А.В., Гусенко А.А. <i>ВПЛИВ ВІЙНИ НА РОЗВИТОК ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ</i>	90
Гончаренко О.Ю. <i>СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ПРОБЛЕМ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ АГРОПРОМИСЛОВИМ КОМПЛЕКСОМ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД</i>	105
Дзвінчук Д.І., Лопушинський І.П., Гречаник Б.В. <i>ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА НА ПРИКЛАДІ СІЛЬГОСПВИРОБНИКІВ ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНИ</i>	117

Хребтій І.В. <i>МЕТОДОЛОГІЯ ЕКСПЕРТНОГО ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ ФАКТОРІВ НА КАР'ЄРНИЙ РОЗВИТОК КАНДИДАТІВ НА ЗАЙНЯТТЯ ПОСАД ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ</i>	408
Чечотка В.Д. <i>ЕТАПІЗАЦІЯ РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ</i>	421
Щербак Є.В. <i>ПРО ОКРЕМІ МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НАДАННЯ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ ГРОМАДЯНАМ ТРЕТЬОГО ВІКУ</i>	434
Янишин Р.І. <i>ОСОБЛИВОСТІ ПОБУДОВИ СУЧАСНОЇ ПАРАДИГМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ</i>	449
СЕРІЯ «Економіка»	
Андрухів І.Т., Русин-Гриник Р.Р. <i>ПІДХОДИ ДО ТРАНСФОРМАЦІЇ СИСТЕМ МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІТ-ТЕХНОЛОГІЙ</i>	457
Березовська Н.І. <i>АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ЗМІНАМИ В ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИНАХ З МЕТОЮ ДОСЯГНЕНЬ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ</i>	470
Бєлкін І.В. <i>АГРАРНИЙ СЕКТОР УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ</i>	484
Бєлоусов Я.І., Бєлоусова Л.І., Сєребряк К.І., Ріпка Г.А. <i>РОЛЬ СИСТЕМИ МАРКЕТИНГОВОГО УПРАВЛІННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ</i>	499
Білошапка В.С., Демченко В.О. <i>АНТИКОРУПЦІЙНИЙ КОМПЛАСНС ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ БАНКОМ</i>	519
Бугель Ю.В. <i>СУТНІСТЬ ТА ОСНОВНІ ЗАГРОЗИ ФІНАНСОВІЙ БЕЗПЕЦІ ДЕРЖАВИ В МИТНІЙ СФЕРІ</i>	533
Вдовенко Л.О., Кравчук М.А. <i>ОСОБЛИВОСТІ ПРОСТОРОВОЇ СТРУКТУРИ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ</i>	546

Вейдер Т.М., Висторопський В.О., Гержан Р.С. <i>ІНТЕГРОВАНІ ПІДХОДИ ДО СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВ</i>	559
Вишневецька О.В. <i>МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНОГО КАПІТАЛУ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ</i>	570
Гилка У.Л. <i>СУСПІЛЬНІ РОБОТИ У КЕЙНСІАНСЬКІЙ ТЕОРІЇ ЗРОСТАННЯ</i>	583
Домбровська Н.Р. <i>НАПРЯМИ ПОЛІПШЕННЯ СТРАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ КРІЗЬ ПРИЗМУ ВІЙСЬКОВОЇ ТУРБУЛЕНТНОСТІ ТА СПАДУ ЕКОНОМІКИ</i>	592
Дорош О.І., Копанський Т.Б., Смаченко О.О. <i>РОЛЬ ДЕРЖАВИ ТА МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ</i>	604
Кацюба І.Р., Русин-Гриник Р.Р., Шевченко С.Г. <i>УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ЕНЕРГЕТИКИ В УМОВАХ СУЧАСНОГО РИНКУ: ВИКЛИКИ ТА СТРАТЕГІЇ</i>	615
Кісь М.Я., Русин-Гриник Р.Р. <i>ПРИНЦИПИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ЗОВНІШНЬОГО ІНВЕСТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО І ПОСТВОЄННОГО ПЕРІОДІВ</i>	627
Кононова І.В. <i>РОЗВИТОК СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ УКРАЇНИ</i>	638
Лещук Г.В., Савків У.С., Кузьмін Т.Л. <i>НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЕДЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДІВ ХАРЧУВАННЯ</i>	652
Лихолат С.М., Грудка М.А. <i>ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ ПОЛІТИКИ КОМУНІКАЦІЙ</i>	665
Медина А.П. <i>ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ НА БІЗНЕС-ПРОЦЕСИ ПІДПРИЄМСТВ</i>	677

Миронов О.Г. <i>СТАБІЛЬНІСТЬ ТА ВАРІАТИВНІСТЬ ЦІНИ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ: МОДЕЛЮВАННЯ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ ЦІНОВИХ РУХІВ НА РИНКУ КРИПТОВАЛЮТ</i>	689
Назаренко І.М. <i>ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ АУДИТУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА</i>	701
Нам'ясенко В.М. <i>КОНЦЕПЦІЯ СТРАТЕГІЇ ПІСЛЯВОЄННОГО РОЗВИТКУ ПОДІЛЬСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО РЕГІОНУ</i>	718
Нікітенко К.В. <i>ПРОБЛЕМАТИКА МОТИВАЦІЇ В МЕНЕДЖМЕНТІ МИСТЕЦТВА</i>	728
Палига І.Є., Палига Є.М. <i>ДЕТЕРМІНАНТИ ІНСТИТУЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ ВІТЧИЗНЯНОЇ ВИДАВНИЧО- ПОЛІГРАФІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СУЧАСНУ ПЕРМАНЕНТНУ КРИЗУ: АНАЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ</i>	740
Подольнчук О.А., Польова О.Л., Коваль О.В. <i>ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ В ГАЛУЗІ БДЖІЛЬНИЦТВА</i>	754
Саєнсус М.А., Беспалов В.М., Кочевой М.М., Обнявко О.В., Тарасова К.І., Сало Я.В., Васильченко К.Г. <i>МАРКЕТИНГОВЕ ЦІНОУТВОРЕННЯ В ОНЛАЙН-СЕРЕДОВИЩІ: ОСОБЛИВОСТІ ТА СТРАТЕГІЇ НА ЦИФРОВИХ РИНКОВИХ ПРОСТОРАХ</i>	769
Семененко Ю.С. <i>ТЕХНОЛОГІЇ МАШИННОГО НАВЧАННЯ У КРЕДИТНОМУ СКОРИНГУ</i>	781
Смага-Зеленцов Д.О. <i>ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВОГО МАРКЕТИНГУ В ЕЛЕКТРОННІЙ КОМЕРЦІЇ</i>	795
Троян В.І., Швед А.Б., Браташ М.А. <i>МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ВПРОВАДЖЕННЯМ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ІННОВАЦІЙ У СФЕРІ НАДРОКОРИСТУВАННЯ</i>	808
Цира О.В., Лебедева І.Ю. <i>МІСЦЕ ТА РОЛЬ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У РОЗВИТКУ РИНКУ ІКТ</i>	818

УДК 657

[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-4\(46\)-754-768](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-4(46)-754-768)

Подолянчук Олена Анатоліївна кандидат економічних наук, доцент, завідувачка кафедри обліку і оподаткування, Вінницький національний аграрний університет, 21000, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, тел.: (096) 110-11-32, <https://orcid.org/0000-0003-0234-8943>

Польова Олена Леонідівна доктор економічних наук, професор, професор кафедри бізнесу та сфери обслуговування, Вінницький національний аграрний університет, 21000, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, тел.: (043) 246-00-03, <https://orcid.org/0000-0002-7120-7944>

Коваль Олена Вікторівна кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку і оподаткування, Вінницький національний аграрний університет, 21000, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, тел.: (067)714-06-91, <https://orcid.org/0000-0003-4192-4456>

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ В ГАЛУЗІ БДЖІЛЬНИЦТВА

Анотація. Бджільництво є однією із сфер сільськогосподарської діяльності, яка забезпечує потреби не тільки харчового спрямування населення, а й харчової, медичної, хімічної та інших галузей. Метою наукової публікації є дослідження та розкриття об'єктів обліку галузі бджільництва та обґрунтування методичних підходів до їх обліку. У статті досліджено особливості організації обліку у бджільництві. З'ясовано, що в умовах військових дій галузь бджільництва є під загрозою. Представлено чинники негативного впливу військових дій на бджільництво. Проаналізовано динаміку розвитку бджільництва в Україні та виявлено скорочення розвитку галузі і зменшення кількості бджолосімей протягом 2020-2022 років. З'ясовано, що на даний час не визначено єдиної методики обліку у галузі бджільництва, яка враховувала б виробничі напрямки за якими можуть працювати суб'єкти господарювання та домашні господарства: медовотоварний, медово-запилувальний, запилювальний, бджолорозплідний та комплексний. Відзначено про особливості галузі бджільництва, які впливають на специфіку обліку. З'ясовано, що технологічний процес галузі бджільництва, якому характерні ознаки сезонності виробничого процесу та одержання різних видів продукції, впливають на виникнення різних об'єктів в системі обліку. Виокремлено напрями обліку в галузі бджільництва: облік витрат та доходів,

виробництво декількох видів продукції, облік матеріальних цінностей. Дослідження наукової літератури свідчить про дискусійність питань обліку продукції бджільництва. Висловлено позицію, що об'єктами обліку галузі бджільництва є: основні засоби, інші необоротні матеріальні активи, поточні біологічні активи, сільськогосподарська продукція, додаткові біологічні активи, виробничі запаси в частині малоцінних та швидкозношуваних предметів, витрати, доходи. Запропоновано методичні підходи до обліку окреслених об'єктів.

Ключові слова: облік, бджільництво, продукція бджільництва, об'єкти обліку.

Podolanchuk Olena Anatolyivna Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Accounting and Taxation, Vinnytsia National Agrarian University, 21000, Vinnytsia, St. Soniachna, 3, tel.: (096)110-11-32, <https://orcid.org/0000-0003-0234-8943>

Polova Olena Leonidivna Doctor of Science in Economics, Professor, Professor of Business and Service Department, Vinnytsia National Agrarian University, 21000, Vinnytsia, St. Soniachna, 3, tel.: (043) 246-00-03, <https://orcid.org/0000-0002-7120-7944>

Koval Olena Viktorivna Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Accounting and Taxation, Vinnytsia national agrarian university, 21000, Vinnytsia, St. Soniachna, 3, tel.: (067)714-06-91, <https://orcid.org/0000-0003-4192-4456>

ORGANIZATION OF ACCOUNTING IN THE INDUSTRY OF BEEKEEPING

Abstrakt. The purpose of the scientific publication is research and disclosure of accounting objects in the beekeeping industry and justification of methodical approaches to their accounting. Beekeeping is one of the branches of agriculture that provides the population not only with honey products, but also with non-food products used in medicine. The importance of beekeeping lies in the fact that the growth and development of a significant number of plants depends on the pollination activity of bees. Today, beekeeping is the industry that provides employment for the population and the development of small businesses. The article examines the peculiarities of the organization of accounting in beekeeping. It was noted that beekeeping products meet the needs of the population, food, medical, chemical and other industries. It was found out that the beekeeping industry is under threat in the conditions of military operations. Factors of negative impact of military operations on beekeeping are presented. The dynamics of the development of beekeeping in Ukraine were analyzed and a reduction in the development of the industry and a

decrease in the number of bee colonies during 2020-2022 were revealed. It has been found that at the moment there is no single method of accounting in the field of beekeeping that would take into account the production directions in which economic entities and households can work: honey production, honey-pollination, pollination, beekeeping and complex. The peculiarities of the beekeeping industry, which affect the specifics of accounting, are noted. Areas of accounting in the field of beekeeping are singled out. The study of scientific literature shows that the issues of accounting for beekeeping products are debatable. The position is expressed that the accounting objects of the beekeeping industry are: fixed assets, other non-current material assets, current biological assets, agricultural products, additional biological assets, production stocks in the part of low-value and perishable items, expenses, income. Methodical approaches to the accounting of outlined objects are proposed.

Keywords: accounting, beekeeping, beekeeping products, accounting objects.

Постановка проблеми. Бджільництво – це одна з галузей сільського господарства, яка забезпечує населення не лише медовою продукцією, а й нехарчові продукти, які використовуються в медицині. Важливість галузі бджільництва полягає і в тому, що ріст та розвиток значної кількості рослин залежить від запилювальної активності бджіл. На сьогодні бджільництво є тією галуззю, що забезпечує зайнятість населення та розвиток малого підприємництва.

Проте, за дослідженнями Українських Національних Новин (УНН), через війну станом на липень 2023 року в Україні було знищено близько 30% медоносних територій та бджолиних роїв [15]. Це призвело до зменшення виробництва медової продукції в країні та вплинуло на зростання цін на мед, появу підробок і дефіцит окремих плодовоовочевих культур.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досліджуючи наукову літературу щодо розвитку галузі бджільництва можна стверджувати про вагомий науковий доробок. Так, Мірзоева Т.В. та Ільків Л.А. характеризують ризики, що супроводжують бджільництво на сучасному етапі господарювання і окреслюють перспективи розвитку галузі [9]. Колектив авторів Лукаш О., Давиденко А., Пирожков Є. характеризують екологічні аспекти негативного впливу військових дій на сучасний стан та подальший розвиток бджільництва [7]. Галузь бджільництва є предметом обговорень на різних платформах у вигляді форумів, конференцій тощо [1]. Дослідження обліку в галузі бджільництва розкрито в наукових працях Козіцької Н.О. [5], Коваль О.В. та Бурко К.В. [4], Шульган М.Я. [16-17] та інших. Враховуючи внесок вчених, варто відзначити, що тема дослідження залишається актуальною і містить перспективні напрями дослідження в частині методики обліку та документування продукції бджільництва, а також оцінки різних об'єктів обліку.

Мета статті. Метою наукової публікації є дослідження та розкриття об'єктів обліку галузі бджільництва та обґрунтування методичних підходів до їх обліку.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Закону України «Про бджільництво», бджільництво – це галузь сільськогосподарського виробництва, основою функціонування якої є розведення, утримання та використання бджіл для запилення ентомофільних рослин сільськогосподарського призначення і підвищення їх урожайності, виробництво харчових продуктів і сировини для промисловості [14].

Бджільництво – це та сфера діяльності, що забезпечує виробництво дивовижної продукції та впливає на зайнятість населення.

Господарська цінність бджіл полягає у тому, що: вони запилюють багато видів рослин, за рахунок чого зростає врожайність культур; серед продуктів бджільництва цінним є як дієтичний продукт мед, так і віск, прополіс і інші, що мають широке застосування [9].

Продукція бджільництва забезпечує потреби населення, харчової, медичної, хімічної та інших галузей – і це ще є неповним переліком багатогранності галузі [9]. Відомо, що продукція бджільництва широко використовується у понад 40 галузях промисловості (більшу частину в медицині та фармакології). Але саме ці сфери є ключовими в «солодкій галузі». Основні із них відображені на рис. 1.

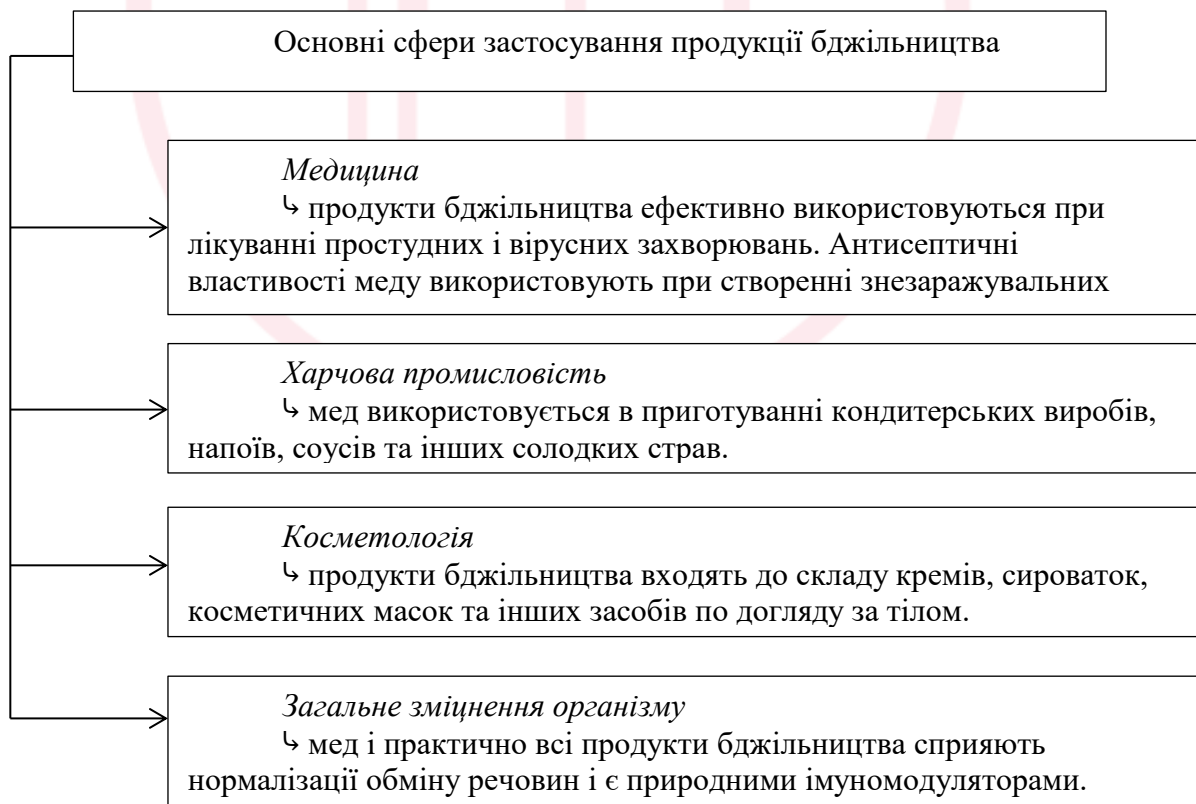

Рис. 1. Сфери застосування продукції бджільництва
Джерело: [17]

В умовах сьогодення галузь бджільництва є під загрозою. Як відзначають науковці, військові дії сприяли появі насамперед негативних екологічних чинників, що становлять ризик для бджільництва, насамперед на прикордонних територіях (рис. 2).

Зазначені фактори є визначальними у зниженні позитивних екологічних ефектів бджільництва. Ці фактори викликали зміни поведінкових реакцій бджіл, чисельності бджолиних сімей у регіоні, зменшення обсягів та загрозу якості продукції бджільництва, зокрема меду [7, с. 64].

Через війну в Україні було знищено біля 30% медоносних територій і бджолиних роїв і, відповідно, ринок скоротився на 30%. Вкрай загрозливим є те, що таким чином держава може втратити від 20 до 40% потенційного плодовоовочевого врожаю культур, які запилюють бджоли.

Ситуацію рятує те, що більша частина пасік традиційно розташовані в центральній і західній частині України і, ймовірно, це дозволить галузі вижити. Разом із тим виробництво меду в Україні скоротилося, що в свою чергу може призвести до зростання цін на мед і спровокувати появу на ринку підробок [9].

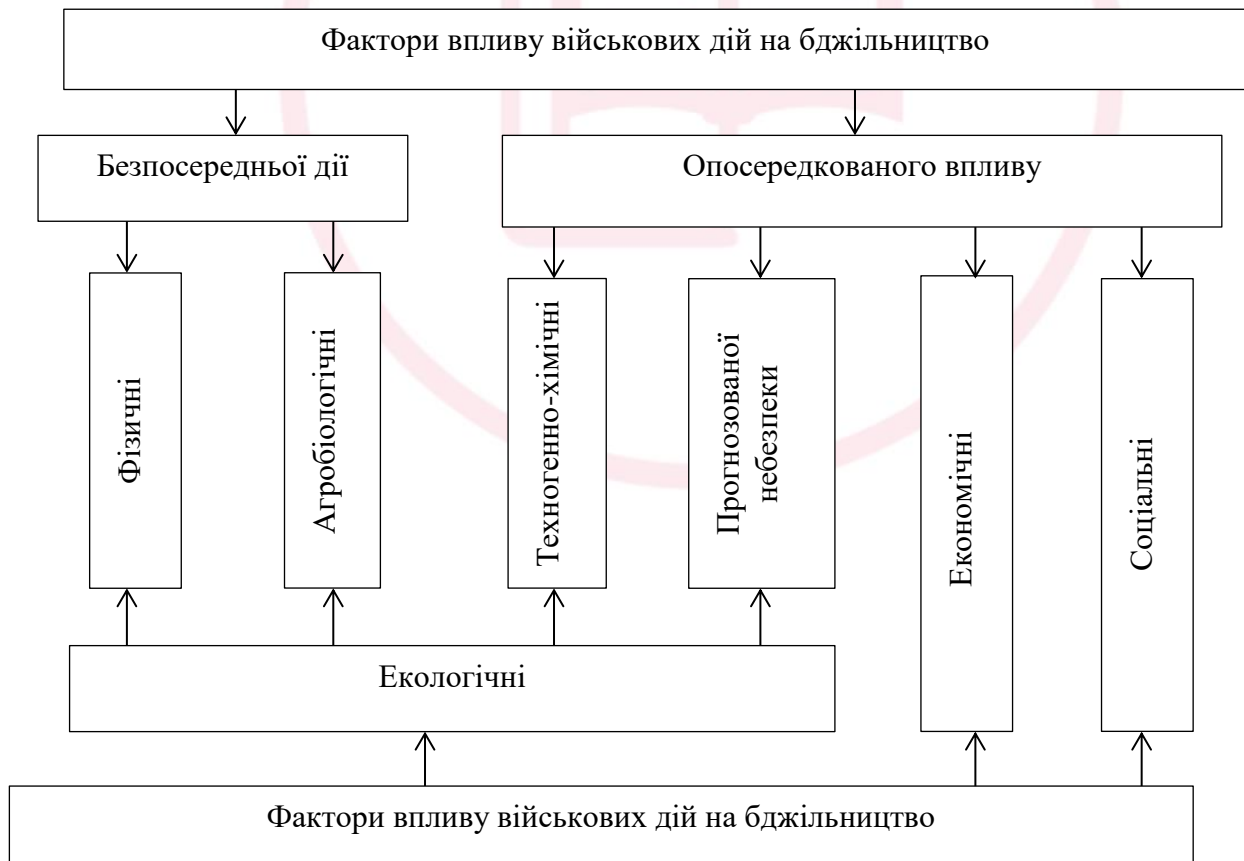

Рис. 2. Чинники негативного впливу військових дій на бджільництво
Джерело: [7, с. 65]

Динаміка розвитку бджільництва в Україні свідчить про скорочення розвитку галузі та зменшення кількості бджолосімей (рис. 3).

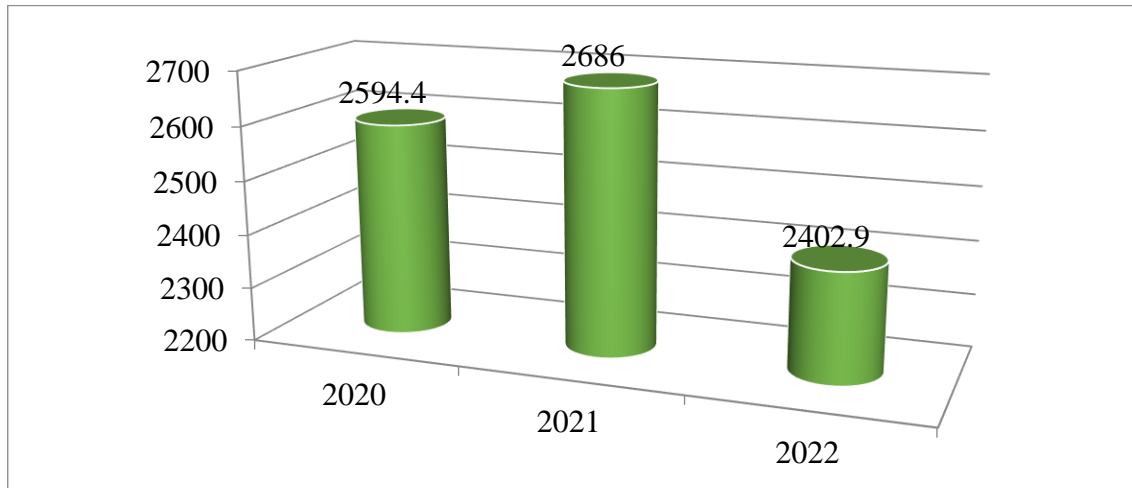

Рис. 3. Кількість бджолосімей у 2020-2022 роках, тис. сімей
Джерело: сформовано за [9]

Про зменшення виробництва основної продукції (меду) на рівні України свідчать дані рис. 4.

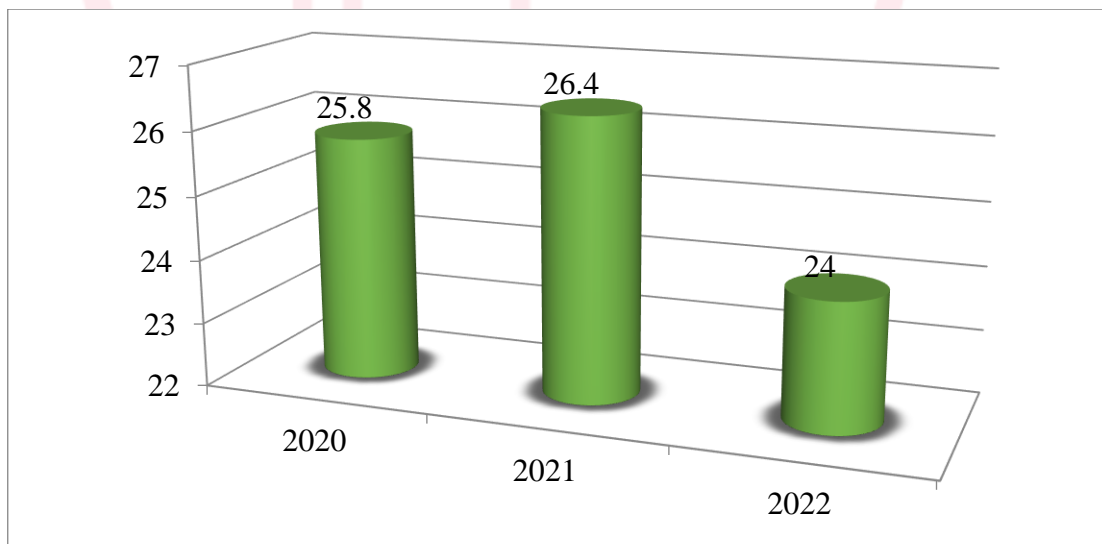

Рис. 4. Отримано меду від 1 бджолосім'ї, кг
Джерело: сформовано за [9]

На даний час не визначено єдиної методики обліку у галузі бджільництва, яка враховувала б виробничі напрямки за якими можуть працювати

суб'єкти господарювання та домашні господарства: медовотоварний, медово-запилювальний, запилювальний, бджолорозплідний та комплексний.

Специфіка обліку в даній галузі має ряд особливостей:

- незалежність зміни витрат від змін обсягів і структури виробництва у часі, оскільки немає регулярного виходу продукції, а це призводить до розриву часу між витратами праці та одержанням продукції;
- сільськогосподарські підприємства витрачають частину продукції власного виробництва на поновлення виробничого процесу (наприклад, мед для годівлі бджолосімей, віск для забезпечення господарства вощиною);
- виробництво декількох видів продукції: мед, віск, нові бджолині сім'ї, бджолині матки, прополіс, бджолина отру та тощо, які потребують контролю за витратами на їх виробництво;
- за своїм значенням, як фактор запилення сільськогосподарських культур, структурою (співвідношенням) одержуваної від бджіл продукції галузь характеризується різними виробничими напрямками [2].

Технологічний процес галузі бджільництва, якому характерні ознаки сезонності виробничого процесу та одержання різних видів продукції, впливають на виникнення різних об'єктів в системі обліку. Таким чином можна виокремити такі напрями обліку в галузі бджільництва:

- 1) облік витрат та доходів з врахуванням виробничого напрямку суб'єкта господарювання;
- 2) облік продукції, частина якої є товарною (готова продукція) або ж залишається для відновлення процесу виробництва (незавершене виробництво);
- 3) облік матеріальних цінностей.

Залежно від місцевих умов бджолярні господарства можуть мати різні виробничі напрями: медові господарства, ті які спеціалізуються на зборі меду та інших продуктів бджільництва; запилювальні господарства, ті які утримують бджіл з метою використання їх на запиленні сільськогосподарських культур; запилювально-медові господарства – розташовуються у зонах інтенсивного землеробства, де на великих площах вирощують соняшник, гречку, баштан тощо; бджолорозплідницькі господарства, основною діяльністю яких є селекція порід, виведення маток та отримання нових бджолиних сімей; комплексні господарства, пов'язані з комплексним використанням бджіл: запилення сільськогосподарських культур, виробництво товарного меду, воску, маточного молочка, квіткового пилку, пакетів бджіл, бджолиної отрути тощо (табл. 1).

Таблиця 1

Об'єкти обліку витрат і калькуляційні одиниці за виробничим напрямом

Виробничий напрям	Об'єкт калькулювання	Калькуляційна одиниця
Бджолорозплідницький	не плідна матка, плідна матка бджолопакет	1 шт. 1 шт.
Вся інша продукція вважається супутньою і її вартість виключається із загальної вартості витрат. Після чого визначають собівартість одного бджолопакету шляхом ділення витрат на кількість отриманих бджолопакетів		
Медовий	мед віск прополіс бджолиний яд квітковий пилок маточне молочко	1 ц. 1 ц. 1 кг. 1 г. 1 г. 1 г.
Собівартість окремих видів продукції бджільництва визначається шляхом розподілу витрат, включаючи вартість незавершеного виробництва на початок року, між видами продукції пропорційно її вартості за реалізаційними цінами. До складу незавершеного виробництва включають мед, залишений у вуликах. Собівартість приросту кількості сот розраховується за собівартістю топленого кондиційного воску		
Запилювальний	Запилення культур	1 га.
Всі витрати на утримання бджіл (за винятком вартості супутньої продукції: меду, воску, пилка квіткового, маточного молочка тощо) відносять на собівартість запилених сільськогосподарських культур пропорційно площі, яку вони займають. Витрати бджільництва на запилення сільськогосподарських культур списуються виходячи з кількості бджолосімей, які беруть участь в запиленні		
Запилювально-медовий	запилення культур мед віск прополіс бджолиний яд квітковий пилок маточне молочко	1 га. 1 ц. 1 ц. 1 кг. 1 г. 1 г. 1 г.
Із загальної суми витрат на утримання бджіл виключають витрати на запилені бджолами культури. Розмежування витрат, що відносяться на вироблену продукцію і на запилювальні культури відбувається згідно затверджених нормативів. У разі використання на запилення більшої кількості бджолиних сімей, ніж передбачено нормами, витрати бджільництва, віднесені на запилювальні культури, не збільшуються		
Комплексний	запилення культур мед віск прополіс бджолиний яд квітковий пилок маточне молочко плідна матка бджолопакет	1 га. 1 ц. 1 ц. 1 кг. 1 г. 1 г. 1 г. 1 шт. 1 шт.
Витрати розподіляють на запилені сільськогосподарські культури і одержану продукцію бджільництва, переведену в умовний мед		

Джерело: [5, с. 574]

Як видно з таблиці 1, у процесі виробництва одразу одержують кілька видів готової продукції (мед, віск, квітковий пилок, бджолопакети, бджолосім'ї, маточне молочко, прополіс, бджолина отрута, бджолина матка тощо), що призводить до специфічних методів розподілу витрат і розрахунку собівартості продукції. Частина готової продукції набуває товарної форми, а частина залишається у господарстві і слугує вихідним матеріалом (сировиною) для відновлення процесу виробництва (годівля бджолосімей взимку та навесні), що розглядається як вартість незавершеного виробництва на кінець року, або ж для внутрішньогосподарської переробки (виготовлення вощини з воску). Враховуючи, що процес виробництва у бджільництві має справу з живими організмами, розвиток яких часто визначається природними факторами, рівень витрат також часто визначається впливом природних факторів і не адекватний виходу продукції. Це зумовлює значні коливання собівартості продукції з року в рік [5, с. 574]

Все це свідчить про необхідність чіткої системи обліку у бджільництві. Методологічні засади формування в обліку інформації про галузь бджільництва визначають національні положення (стандарт) бухгалтерського обліку (НП(С)БО): 30 «Біологічні активи» [13], 16 «Витрати» [12], 9 «Запаси» [11], 7 «Основні засоби» [10]. Оцінка стандартів обліку дає можливість відзначити, що в системі обліку бджільництва наявні різні об'єкти обліку. Разом з тим, спостерігається відсутність будь-яких рекомендацій щодо методики обліку. Наявні лише Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств [8], в яких розкрито правила калькулювання собівартості продукції бджільництва. Тому в наукових колах, з приводу відображення в системі рахунків окремих об'єктів обліку, відбуваються дискусії.

Так, на думку Козицької Н.О. доречно на відповідному субрахунку рахунка 10 «Основні засоби» обліковувати бджолині інструменти, прилади і інвентар. Що стосується обліку бджолиних рамок, вощини та інших витратних матеріалів – на відповідному субрахунку рахунку 20 «Виробничі запаси» [5, с. 572].

Жученко Д.Б. пропонує матку плідна та пакети із бджолами визнавати як сільськогосподарську продукцію отриману за матковивідним та бджолорозплідним напрямком. Матку не плідну, зазначену як додатковий біологічний актив, не визнавати як такий, хоча він і одержаний у процесі біологічних перетворень, проте не здатний створити біологічний актив і приносити економічні вигоди [2, с. 59].

Шульган М.Я. характеризуючи продукцію бджільництва, пропонує спецодяг, стільники (рамки на мед), рамоноси, димар, стамески, пасічний ніж, щітка для змітання бджіл, апіскоп, пилколовлювачі відображати як малоцінні швидкозношувані предмети (МШП) і відображати у складі рахунку

22 «Малоцінні швидкозношувані предмети» [16].

В усіх дослідженнях [2; 5; 16] зазначається, що облік вуликів ведеться у складі основних засобів із використанням рахунку 10 «Основні засоби». Також надаються рекомендації щодо обліку бджолосімей разом з вуликами, рамками та іншим інвентарем на аналітичному рахунку «Сім'ї бджіл» рахунка 21 «Поточні біологічні активи» [6].

Враховуючи дискусійний підхід до системи обліку у бджільництві та враховуючи норми стандартів обліку, вважаємо, що об'єктами обліку галузі бджільництва є: основні засоби, інші необоротні матеріальні активи, поточні біологічні актив, сільськогосподарська продукція, додаткові біологічні активи, виробничі запаси в частині МПП, витрати, доходи (рис. 5).

Таким чином, пропонуємо вулики, медогонки, центрифуги обліковувати на субрахунку 112 «Малоцінні необоротні матеріальні активи» рахунка 11 «Інші необоротні матеріальні активи», а складські приміщення для зимового зберігання вуликів і різного обладнання та інвентарю – на субрахунку 103 «Будинки та споруди» рахунку 10 «Основні засоби». Такий підхід, на наше переконання, є доречним, адже враховуються норми податкового кодексу в частині вартісного критерію по розмежуванню об'єктів основних засобів та малоцінних необоротних матеріальних активів (20 000 грн.). Відповідно нарахування амортизації на такі об'єкти відбуватиметься з дотриманням вимог НП(С)БО 7 «Основні засоби» та з визначенням методів нарахування амортизації в обліковій політиці підприємства [3].

Облік бджолосімей безперечно відображається на рахунку 21 «Поточні біологічні активи» з використанням субрахунків 212 «Поточні біологічні активи тваринництва, оцінені за справедливою вартістю» та 213 «Поточні біологічні активи тваринництва, оцінені за первісною вартістю» залежно від виду оцінки. На цьому ж рахунку доречно відображати матки плідні, неплідні матки, пакети із бджолами (рої) [3].

З метою контролю бджолосімей пасічні господарства повинні два рази в рік (навесні та восени) проводити їх інвентаризацію. Весняна інвентаризація проводиться при встановленні позитивних температур (щоб не застудити розплід бджіл). Її мета – з'ясувати, як перезимувала пасіка, наявність загиблих бджолосімей, а також потреба бджіл у підгодівлі. Осіння інвентаризація проводиться не пізніше 1 жовтня для того, щоб визначити медову і воскову продуктивність і кількість прополісу за сезон [5, с. 575].

Продукції бджільництва – мед, віск бджолиний, прополіс, соти бджолині, яд бджолиний (сирець), пилок квітковий, маточне молоко, яка не підлягала обробці обліковувати на рахунку 27 «Продукція сільськогосподарського виробництва» в розрізі аналітичних рахунків видів продукції. Якщо на підприємстві здійснюється переробка, розфасовка «медової продукції», то

її доречно відображати як готову продукцію і використовувати рахунок 26 «Готова продукція» [3].

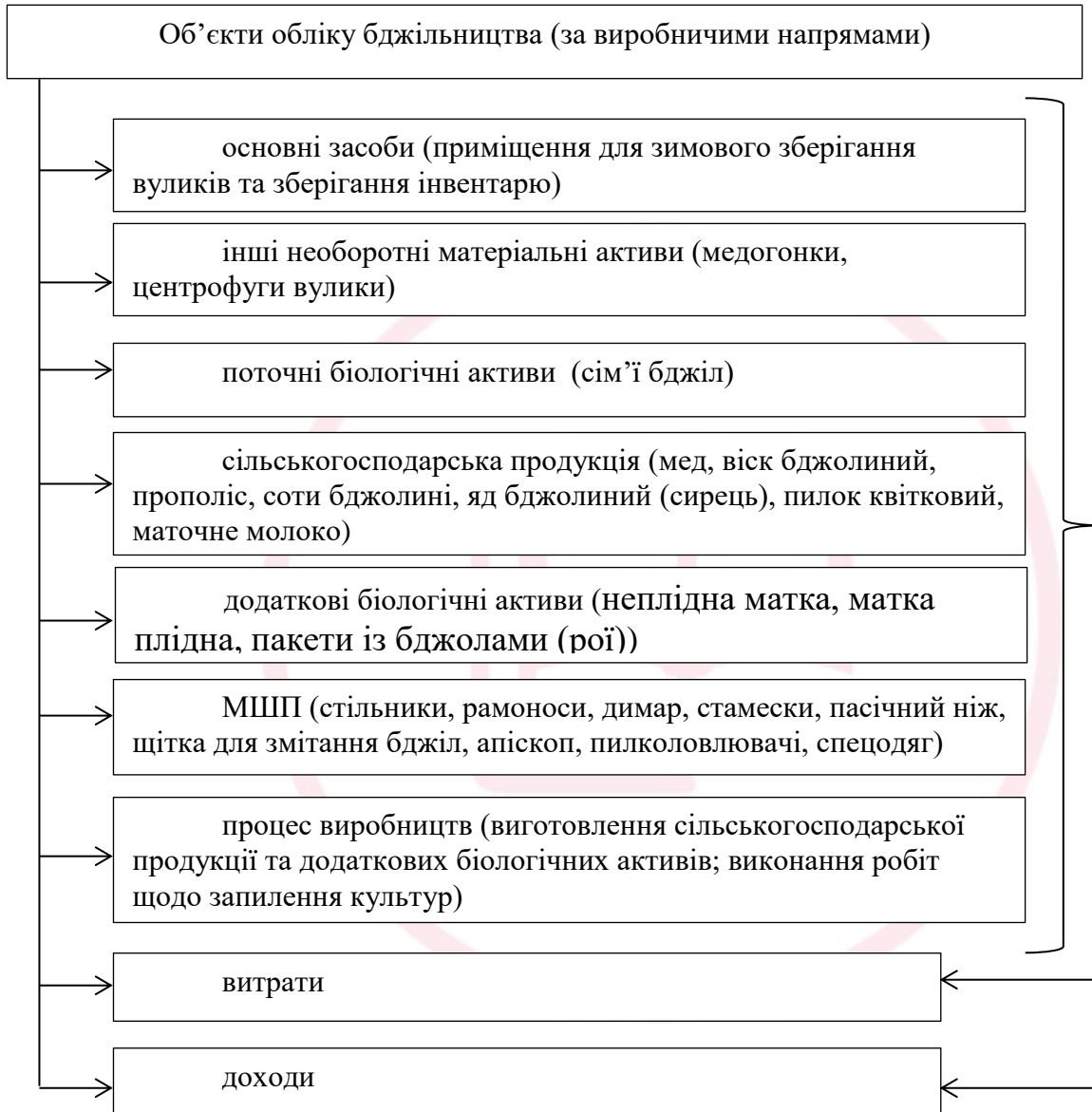

Рис. 5. Об'єкти обліку галузі бджільництва

Джерело: авторська розробка

Питання щодо відображення таких матеріальних цінностей як стільники, рамоноси, димар, стамески, пасічний ніж, щітка для змітання бджіл, апіскоп, пилколовлювачі, спецодяг є доволі дискусійним: чи це МШП, чи це малоцінні необоротні матеріальні активи. По таких спірним об'єктам відповідь на питання – це справа професійного судження бухгалтера і фіксування його в обліковій

політиці. На нашу думку, такі матеріальні цінності доречно відображати в складі МШП, адже не завжди можна бути впевненому, що вони будуть слугувати у використанні більше одного року [3].

Галузь бджільництва залежно від виробничого напрямку супроводжується виробництвом сільськогосподарської продукції та додаткових біологічних активів, а також виконанням робіт щодо запилення культур. Тому, в системі обліку виникають витрати на виробництво продукції та доходи, отримані від її реалізації та витрати і доходи, пов'язані з наданням послуг бджільництва запилювального напрямку.

Облік доходів відображається на рахунку 70 «Доходи від реалізації» з використанням відповідних субрахунків 701 «Дохід від реалізації готової продукції» та 703 «Дохід від реалізації робіт і послуг» [3].

Витрати виробництва відображаються на рахунку 23 «Виробництво» з використанням субрахунку 232 «Тваринництво» і аналітичними рахунками за виробничими напрямками [3].

У бджільництві частина продукції залишається у вуликах в якості кормового запасу на осінньо-зимовий та весняний період і становить незавершене виробництво на наступний виробничий цикл. Наявність незавершеного виробництва у бджільництві коригує витрати звітного періоду на вартість незавершеного виробництва на початок і кінець періоду. При цьому сума витрат буде віднесена на готову продукцію не вся, частина її (за результатами осінньої інвентаризації і встановленою нормою меду і воску на одну бджолину сім'ю) залишиться на рахунку 232 «Тваринництво» як незавершене виробництво [3].

Висновки. Проаналізувавши наукову літературу можна відзначити про дискусійність окремих питань системи обліку у бджільництві. Опрацювання нормативних документів дало можливість виокремити об'єкти обліку в галузі бджільництва (основні засоби, інші необоротні матеріальні активи, поточні біологічні активи, сільськогосподарська продукція, додаткові біологічні активи, виробничі запаси в частині МШП, витрати, доходи) та внести пропозиції щодо методичних підходів їх відображення в системі рахунків обліку.

Література:

1. Євроінтеграція під час війни: виклики та можливості для медової галузі України: VI національний медовий форум. URL: <https://uccr.org.ua/uploads/files/651a88ca66d59513959988.pdf> (дата звернення: 15.04.2024).

2. Жученко Д.Б. Проблеми практичного застосування П(С)БО 30 «Біологічні активи» в бджільництві. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b28b7b8d-9228-4234-9b33-5b53323315b6/content> (дата звернення: 15.04.2024).

3. Інструкція про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств та організацій: Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення: 15.04.2024).

4. Коваль О.В., Бурко К.В. Напрями вдосконалення управлінського обліку в бджільництві. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2022. №1. С. 121-136.

5. Козіцька Н.О. Особливості бухгалтерського обліку в бджільництві. *Формування ринкової економіки*. 2015. № 33. С. 569-576.

6. Краснощок Р. Облік витрат та калькулювання продукції бджільництва. URL: <https://uteka.ua/ua/publication/agro-4-galuzevyi-buhgalterskyi-oblik-72-uchet-rasxodov-i-kalkulirovanie-sebestoimosti-produkcii-pchelovodstva> (дата звернення: 15.04.2024).

7. Лукаш О., Давиденко А., Пирожков Є. Екологічні фактори впливу військових дій на бджільництво у поліській частині Чернігівської області. *Biota. Human. Technology*. 2022. №3. С. 60-72.

8. Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств: Наказ Міністерства аграрної політики України від 18.05. 2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0132555-01#Text> (дата звернення: 15.04.2024).

9. Мірзоева Т.В., Ільків Л.А. Ризики та перспективи розвитку бджільництва в Україні. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 56. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3020/2942> (дата звернення: 15.04.2024).

10. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»: Наказ Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. № 92. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text> (дата звернення: 15.04.2024).

11. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси»: Наказ Міністерства фінансів України від 20.10.1999 р. №246 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text> (дата звернення: 15.04.2024).

12. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text> (дата звернення: 15.04.2024).

13. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи»: Наказ Міністерства фінансів України від 18.11.2005 р. № 790. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1456-05#Text> (дата звернення: 15.04.2024).

14. Про бджільництво: Закон України від 22.02.2000 р. №1492-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1492-14#Text> (дата звернення: 15.04.2024).

15. Час уже бити на сполох: як вплинула війна на бджільництво та видобуток меду. URL: <https://unn.ua/news/chas-uzhe-biti-na-spolokh-yak-vplinu-la-viyna-na-bdzhilnitstvo-ta-vidobutok-medu> (дата звернення: 15.04.2024).

16. Шульган М.Я. Класифікація продукції бджільництва для потреб бухгалтерського обліку. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 50. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2389/2310>

17. Шульган М.Я. Особливості документування операцій з виробництва та реалізації продукції бджільництва. *Ефективна економіка*. 2023. №5. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/1616/1628> (дата звернення: 15.04.2024).

References:

1. Євointegracija pid chas vijni: vikliki ta mozhlivosti dlja medovoї galuzi Ukraїni: VI nacional'nij medovij forum [European integration during the war: challenges and opportunities for the honey industry of Ukraine: VI National Honey Forum]. [uccr.org.ua](https://uccr.org.ua/uploads/files/651a88ca66d59513959988.pdf) Retrieved from <https://uccr.org.ua/uploads/files/651a88ca66d59513959988.pdf> [in Ukrainian].

2. Zhuchenko, D.B. Problemi praktichnogo zastosuvannya P(S)BO 30 «Biologichni aktivi» v bdzhil'nictvi [Problems of practical application of P(S)BO 30 "Biological assets" in beekeeping]. *ir.kneu.edu.ua* Retrieved from <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b28b7b8d-9228-4234-9b33-5b53323315b6/content> [in Ukrainian].

3. Nakaz Ministerstva finansiv Ukraïni “Instrukcija pro zastosuvannya planu rahunkiv buhgalters'kogo obliku aktiviv, kapitalu, zobov'jazan' i gospodars'kih operacij pidpriemstv ta organizacij” [The Order of the Ministry of Finance of Ukraine “Instructions on the application of the chart of accounts for accounting of assets, capital, liabilities and economic transactions of enterprises and organizations”]. (n.d). *zakon.rada.gov.ua* Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> [in Ukrainian].

4. Koval', O.V., Burko ,K.V. (2022). Naprjami vdoskonalennja upravlins'kogo obliku v bdzhil'nictvi [Directions for improving management accounting in beekeeping]. *Ekonomika, finansi, menedzhment: aktual'ni pitannja nauki i praktiki - Economics, finance, management: topical issues of science and practice*, 1, 121-136 [in Ukrainian].

5. Kozic'ka, N.O. (2015). Osoblivosti buhgalters'kogo obliku v bdzhil'nictvi [Peculiarities of accounting in beekeeping]. *Formuvannja rinkovoï ekonomiki - Formation of market economy*, 33, 569-576 [in Ukrainian].

6. Krasnoshhok, R. Oblik vitrat ta kal'kuljuvannja produkcii bdzhil'nictva [Cost accounting and calculation of beekeeping products]. *uteka.ua* Retrieved from <https://uteka.ua/ua/publication/agro-4-galuzevyi-> [in Ukrainian].

7. Lukash, O., Davidenko, A., Pirozhkov, C. (2022). Ekologichni faktori vplivu vijs'kovih dij na bdzhil'nictvo u polis'kij chastini Chernigivs'koï oblasti [Ecological factors of influence of military operations on beekeeping in the Polish part of Chernihiv region]. *Biota. Human. Technology - Biota. Human. Technology*, 3, 60-72 [in Ukrainian].

8. Nakaz Ministerstva agrarnoi politiki Ukraïni “Metodichni rekomendacii z planuvannja, obliku i kal'kuljuvannja sobivartosti produkcii (robit, poslug) sil'skogospodars'kih pidpriemstv” [The Order of the Ministry of Agrarian Policy of Ukraine “Methodological recommendations for planning, accounting and calculating the cost of production (works, services) of agricultural enterprises”]. (n.d). *zakon.rada.gov.ua* Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0132555-01#Text> [in Ukrainian].

9. Mirzoeva, T.V., Il'kiv, L.A. (2023). Riziki ta perspektivi rozvitku bdzhil'nictva v Ukraïni [Risks and prospects for the development of beekeeping in Ukraine]. *Ekonomika ta suspil'stvo - Economy and society*, 56. Retrieved from <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3020/2942> [in Ukrainian].

10. Nakaz Ministerstva finansiv Ukraïni “Nacional'ne polozhennja (standart) buhgalters'kogo obliku 7 «Osnovni zasobi» [The Order of the Ministry of Finance of Ukraine “National regulation (standard) of accounting 7 "Fixed assets"”]. (n.d). *zakon.rada.gov.ua* Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text> [in Ukrainian].

11. Nakaz Ministerstva finansiv Ukraïni “Nacional'ne polozhennja (standart) buhgalters'kogo obliku 9 «Zapasi» [The Order of the Ministry of Finance of Ukraine “National regulation (standard) of accounting 9 "Inventories"”]. (n.d). *zakon.rada.gov.ua* Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text> [in Ukrainian].

12. Nakaz Ministerstva finansiv Ukraïni “Nacional'ne polozhennja (standart) buhgalters'kogo obliku 16 «Vitraty» [The Order of the Ministry of Finance of Ukraine “National regulation (standard) of accounting 16 "Expenses"”]. (n.d). *zakon.rada.gov.ua* Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text> [in Ukrainian].

13. Nakaz Ministerstva finansiv Ukraini "Nacional'ne polozhennja (standart) buhgalters'kogo obliku 30 «Biologichni aktivi»" [The Order of the Ministry of Finance of Ukraine "National regulation (standard) of accounting 30 "Biological assets""]. (n.d). *zakon.rada.gov.ua* Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1456-05#Text> [in Ukrainian].

14. Zakon Ukraini "Pro bdzhil'nictvo" [The Law of Ukraine "On beekeeping"]. (n.d). *zakon.rada.gov.ua* Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1492-14#Text> [in Ukrainian].

15. Chas uzhe biti na spoloh: jak vplinula vijna na bdzhil'nictvo ta vidobutok medu [Time to sound the alarm: how the war affected beekeeping and honey production]. *unn.ua* Retrieved from <https://unn.ua/news/chas-uzhe-biti-na-spolokh-yak-vplinula-viy-na-na-bdzhilnitstvo-ta-vidobutok-medu> [in Ukrainian].

16. Shul'gan, M.Ja. (2023). Klasifikacija produkcii bdzhil'nictva dlja potreb buhgalters'kogo obliku [Classification of beekeeping products for accounting purposes]. *Ekonomika ta suspil'stvo - Economy and society*, 50. Retrieved from <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2389/2310> [in Ukrainian].

17. Shul'gan, M.Ja. Osoblivosti dokumentuvannja operacij z virobnictva ta realizacii produkcii bdzhil'nictva [Peculiarities of documenting operations for the production and sale of beekeeping products]. *Efektivna ekonomika - Efficient economy*, 5. Retrieved from <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/1616/1628> [in Ukrainian].